

Fehér Judit

Fehér Judit (1973) a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen szerezte meg a középiskolai énektanár, karvezető, zeneelmélettanár, valamint az egyházzenesz diplomát 1999-ben.

1995 óta énekel a Dobszay László és Szendrei Janka által vezetett Schola Hungarica együttesben. Több mint tizenöt CD-felvételen, számos külföldi koncerten szerepelt Angliában, Németországban, Olaszországban, Belgiumban, Luxemburgban és Libanonban.

1998 és 2003 között az érdi Kőrösi Csoma Sándor Általános Iskola énektanára volt. Három évig kántori feladatokat látott el az érdi Kármelhegyi Boldogasszony-templomban. Ugyanitt megalapította és két évig vezette a templom szkoláját. Zenei tevékenységei közé tartozott a Szent István Bazilika vesperásain három évig heti rendszerességgel végzett orgonálás és a Belvárosi Főplébániatemplomban két évig folyó esztergomi zsolozsmán hetente teljesített előénekesi szolgálat. 2001 óta a Mezei János és Bubnó Tamás művészeti vezetésével működő Budapesti Énekes Iskola tanára és koncertegyüttesének rendszeresen fellépő tagja. Énekes tanítványainak karnagyaként az Avilai Nagy Szent Teréz-templom és a Belvárosi Főplébániatemplom liturgikus alkalmainak rendszeres résztvevője. 2003-tól 2006-ig a Belvárosi Ferences Templom Capella Mariana szkolájának vezetőjeként a vasár- és ünnepnapos misék, illetve vesperások gregorián énekanyaggal való ellátása mellett polifon művek liturgikus megszólaltatására törekedett.

A Szent Mihály Laikus Káptalan énekvezetőjeként 2004 óta működik közre a középkori Esztergom liturgikus szokása szerint ünnepeelt virrasztó zsolozsmákon. Ugyanezen közösség tevékenységének bővülésével 2006-tól a havi, 2007-től a heti rendszerességgel megtartott hagyományos vagy tridentin rítusú szentmiséken megszólaló liturgikus zene irányítója.

(2009. augusztus 1-jén belépett a sarutlan kármelita nővérek magyarszéki Mindenszentek-kolostorába, ahol jelenleg jelöltidejét tölti. *A Szerk.*)

2003-tól 2008-ig fiatal kutatóként, illetve megbízott kutatóként dolgozott a MTA Zenetudományi Intézete Régi Zenetörténeti Osztályán, a MTA Támogatott Kutatóhelyek Irodája LFZE Egyházzenei Kutatócsoportjában és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen.

Egyházzenei mesterdoktori (DLA) vizsgája részeként a szóbeli szigorlatot *Dobszay László*, *Czagány Zsuzsa* és *Katus László* előtt tette le 2005. március 1-jén. Témái: I. Gregorián, II. Magyar zenetörténet, III. A domonkos rend középkori története.

2005. május 10-én a Belvárosi Ferences Templomban Mennybemenetel ünnepének második vesperása keretében a Schola Cantorum Budapestiensis-t (művészeti vezetők: Bubnó Tamás és Mezei János) és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem hallgatóiból alakult együttest vezényelte. A XIII. századi Esztergomi breviarium notatumból és a Budai pszaltériumból vett gregorián tételeket reneszánsz polifon művek és négyszólamú zsoltárharmonizációk egészítették ki. Orgonán közreműködött Deákné Kecskés Mónika.

Áldozócsütörtök második vesperása:

Jacobus Gallus: *Ascendo ad Patrem*

Antifóna — Viri Galilaei (Breviarium notatum Strigoniense, XIII. sz.)

109. *zsoltár* — Dixit Dominus Domino meo

Antifóna — Cumque intuerentur

112. *zsoltár* — Laudate pueri

Antifóna — Elevatis manibus

122. *zsoltár* — Ad te levavi oculos meos

Antifóna — Sic veniet

134. *zsoltár* — Laudate nomen Domini

Antifóna — Videntibus illis

146. *zsoltár* — Laudate Dominum quoniam bonus

Responzórium — Viri Galilaei

Thomas Stoltzer: *Festum nunc celebre*

Magnificat-antifóna — O rex gloriae

Orlando di Lasso: *Magnificat secundi toni* (1583)

Giovanni Pierluigi da Palestrina: *O rex gloriae*

Zsoltárharmonizációk a Rhau gyűjteményből és az Anna Hannsen Schuman-kódekből

Disszertációját (témavezető: *Szendrei Janka*) 2005. május 12-én a Zeneakadémián *summa cum laude* minősítéssel védte meg, opponensei *Madás Edit* és *Dobszay László*, a bizottság elnöke *Komlós Katalin* voltak.

Himnuszok dallamválasztása a domonkos és a német lovagrendi liturgiában

Korábbi kutatások bizonyítják, hogy Európa különböző gregorián rítusait figyelembe véve a középkori zsolozsmahimnuszok szövegeinek és dallamainak egymáshoz rendelése igen sokféle lehet, egy-egy hagyományon belül viszont csökken a lehetőségek száma. A himnuszahagyomány a szövegzéslet, a dallamkészlet s e kettő összekapcsolása alapján jellemezhető.

Mivel a domonkos himnárium dallamairól nem készült még kiadás, a munka kiindulópontjaként erre esett a választás. A vele összevetett német lovagrendi himnárium vizsgálatára az ad okot, hogy liturgiája a domonkos rend liturgiáját veszi mintául. A dolgozatban fölített legfontosabb kérdés: milyen összefüggés van a két hagyomány himnáriumának szövegösszeállítása és dallamválasztása között? A másik kérdés: hogyan viszonyul a dallamoknak a két himnáriumban betöltött szerepe az általánosan elterjedt szokásokhoz?

A kutatáshoz felhasznált öt domonkos és hét német lovagrendi kézirat a XIII. század közepe és a kora XVI. század között keletkezett. A mikrofilmről megismert források himnuszanyagáról előbb egy incipiteket tartalmazó táblázat készült a kódexekben leírt sorrend és liturgikus beosztás szerint, majd a dallamokról született kottaátírás. A dallamok azonosítása Bruno Stäblein himnuszkiadásából történt, így a dolgozat mindig az ott szereplő számmal utal rájuk. A források anyagát az egyes hagyományokon belül összevetve megállapítható, hogy a domonkos himnárium szinte teljes egészében egységes, a német lovagrendi viszont forrásonként több eltérést mutat. Mindkét rendnél sikerült meghatározni egy jellemzőnek mondható szövegekészletet s az ahhoz tartozó dallamválasztást. A két jellegzetes himnárium összehasonlítása arra az eredményre vezetett, hogy míg a lovagrendi temporále anyaga túlnyomórészt követi a domonkos úzrust, a szentek ünnepeire tartozó tételek mindkét rendben sajátosabbak.

A dallamok tartalmi vagy liturgikus szerepére vonatkozó, második kérdést a következő módszerekkel járja körül a munka. Mindkét hagyomány dallamait csoportosítja aszerint, hogy hány szöveghez vagy ünnephez kötődnek. Több rítusra kiterjedő használatuk megismerése végett másodlagos forrásokat vesz igénybe, és azok adatait általánosítva alakít ki képet a dallamok Európában elterjedt használatáról. Ezek alapján arra a következtetésre jut, hogy a domonkos és a német lovagrendi himnárium többnyire a többséggel egyező szerepben használja a dallamokat. A dallamok európai összefüggésbe helyezése ezenkívül olyan elemekre vagy megoldásokra mutat rá, melyek az egyes himnáriumok önazonosságának jelzői is lehetnek, mivel sehol másutt nem találhatók meg.

A munka szakaszai a következőképpen jelennek meg a dolgozatban. A himnusz-dallam-kutatásnak a „Bevezetés”-be foglalt bibliográfiai áttekintése után az első, „Történeti háttér” című fejezet a domonkosok és a német lovagrend középkori életét, liturgiáját és kettőjük kapcsolódási pontjait mutatja be. Az egyes források pontos tartalmát és sorrendjét közlő táblázatok —hogy ne zavarják meg a folyamatos szöveg menetét— a dolgozat végén, a hatodik fejezetben találhatóak. A domonkos források tartalmát a második, a lovagrendi forrásokét a harmadik fejezet, a kettő azonosságát, illetve különbségét a negyedik fejezet elemzi. Az itt említett dallamok saját átírásban szerepelnek a dolgozathoz kapcsolódó kottamellékletben. Az ötödik, „Dallamválasztás és liturgikus funkció” című fejezet eleje (5.1.) a témában végzett eddigi kutatásokból ragad ki példákat. A dallamoknak a két rendben betöltött szerepét az 5.2., ennek viszonyát az európai használathoz az 5.3. fejezet tárgyalja.

Tartalom

Bevezetés	1
1. — Történeti háttér	8
1.1. A középkori domonkos liturgiáról	8
1.2. A német lovagrend és középkori liturgiája	12
2. — A domonkos himnáríum	17
2.1. Temporale	17
2.2. Sanctorale	28
2.3. Commune sanctorum	38
3. — A német lovagrend himnáríuma	43
3.1. Temporale	43
3.2. Sanctorale	51
3.3. Commune sanctorum	60
4. — A domonkos és a német lovagrendi himnáríum összevetése	65
4.1. Temporale	65
4.2. Sanctorale	70
4.3. Commune sanctorum	75
5. — Dallamválasztás és liturgikus funkció	77
5.1. A dallamok liturgikus jelentésének kutatása	77
5.2. Liturgikus idők dallamai a két hagyományban	81
5.3. A két hagyomány dallamai európai kontextusban	85
6. — A források részletes tartalma	104
6.1. Domonkos források	104
6.2. Német lovagrendi források	127
Összefoglalás	142
Bibliográfia	145
Kottamelléklet	157